

SANCTI AMBROSII

MEDIOLANENSIS EPISCOPI

DE BENEDICTIONIBUS PATRIARCHARUM

LIBER UNUS ⁽¹⁾.

511-13 CAPUT PRIMUM.

Ut liberi ad honorem deferendum parentibus impellerentur, magnam vim horum benedictioni Deum indidisse. Paternam benedictionem accipere Josephum festinasse, atque etiam filios patri obtulisse benedicendos. Et quæ his mysteria contineantur

1. Primum omnium quantam discimus parentibus referre reverentiam, cum legimus ⁽²⁾ (*Gen. ix, 25-27*) quoniam qui benedicebatur a patre, benedictus erat, et qui maledicebatur, maledictus erat! Ideo hanc parentibus gratiam donavit Deus, ut filiorum pietas provocetur. Prærogativa igitur parentum disciplina est filiorum. Honora ergo patrem, ut benedicat te. Honoret pius patrem propter gratiam, ingratus propter timorem. Et si pauper est pater, et non habet divitiarum copias quas relinquat filiis, habet tamen ultimæ benedictionis hæreditatem, qua sanctificationis opes successoribus largiatur. Et multo plus est beatum quam divitem fieri.

2. Festinabat Joseph sumere benedictionem (*Gen. XLVIII, 1-4*). Denique et filios suos obtulit Manassen et Ephræm, quos benedixit Jacob (*Ibid. 9-20*) ut quia duodecim habebat filios, et tertius decimus erat futurus apostolus Paulus, quasi posterior electus, tertia decima tribus de Manasse et Ephræm nepotibus sanctificaretur in utrumque divisa, quo Paulus non extra paternarum numerum tribuum inveniretur, qui Veteris Testamenti et Novi egregius prædicator, paternæ benedictionis hæreditatem sibi quoque facile profecisse comprobaret.

3. Quanquam præclara hæc in hoc sint mysteria **514**, quod sumens Joseph filios suos quos suscepit in Ægypto, Ephræm ad dexteram suam, ad sinistram autem Israel patris sui: Manassen autem ad sinistram suam, ut ad dexteram esset Israel, applicuit eos ante patrem suum. Extendens autem Israel manum dexteram, imposuit super caput Ephræm qui erat junior et stabat ad sinistram avi: et sinistram suam posuit supra Manassen qui erat ad dexteram, et ita immutatis manibus, benedixit eos (*Ibid. 13-21*). In quo et Joseph naturæ ordinem

A servavit, ut seniori filio plus deferret, sicut Isaac quoque in Esau priorem filium benedictionem deferre cupiebat: sed minorem filium in typo junioris populi credidit præferendum, sicut erat ipse a matre prælatus.

4. Denique Manasses ex oblivione (*Gen. xli, 51*), Latina interpretatione, signatur eo quod populus Judæorum oblitus est Deum suum qui fecit eum. Et quicumque ex ea plebe crediderit, tanquam ex oblivione revocatur. Ephræm autem fecunditatem fidei, interpretatione nominis pollicetur, qui auxit patrem, sicut ait ipse Joseph dicens: « Quia auxit me Deus in terra humilitatis meæ (*Ibid. 52*). » Quod proprium est populi junioris, qui corpus est Christi, augens patrem, et Deum proprium non relinquens.

B 5. Denique spiritaliter de populis hoc esse mysterium senior declaravit. Nam cum filius putaret eum errasse vitio hebetioris aspectus, convertere voluit manus ejus dicens: « Non sic pater, hic enim primitivus est, impone dexteram tuam super caput ejus. Et noluit, sed dixit: Scio, fili, scio. Et hic erit in populum, et hic exaltabitur: sed frater ejus junior major illo erit, et semen ejus erit multitudo gentium (*Gen. XLVIII, 18 et 19*). » Denique præferendum Ephræm seniori germano, etiam benedictionis serie prophetavit dicens: « In vobis benedicetur Israel, dicentibus: **515** Faciat vobis Deus sicut Ephræm et Manassen (*Ibid. 20*). » Et ideo cum essent nepotes, in locum filiorum sunt adoptati, ut non essent avitæ benedictionis expertes.

CAPUT II.

C *De benedictione Ruben primogeniti, quæ non tam benedictio, quam prophetia est: de Judæorum errore circa ipsam; deque mysteriis per eandem significatis.*

6. Hac benedictione celebrata ⁽³⁾, vocavit etiam filios suos (*Gen. XLIX, 1*). Et qui ante juniorem seniori prætulerat, cæpit a primo; ut in illo mysterii præferret gratiam, in hoc ordinem servaret ætatis; simul qui ante in duobus benedixerat universos cum omn posteritate et progenie futurorum,

vit autem Jacob filios suos, et ait: Congregamini, ut annuntiem vobis quæ occursura sunt vobis in novissimis diebus. Duorum nepotum benedictione celebrata, vocavit Jacob etiam, etc. »

(1) Scriptus circa an. 387.

(2) Ita mss. ac vet. edit. omnes. Rom. autem, « Primum omnium discimus quantam parentibus reverentiam deferre debeamus, etc. »

(3) Caput hoc in edit. Rom. ita incipit: « Voca-

ne aut superflua videretur plebis iterata benedictio, aut prior aestimaretur infirma. Meritoque repetitam tam magis annuntiationem eorum quæ posterioribus essent ventura temporibus, quam benedictionem conferre se dicit.

7. Denique sic cœpit: « Ruben primitivus meus, tu virtus mea, et initium filiorum meorum, durus portari, durus et temerarius, affecisti me contumelio, sicut aqua non efferveas. Ascendisti enim in cubile patris tui, tunc polluisti thorum quando ascendisti (*Ibid.*, 3 et seq.). » Nonne redargui magis, quam benedici videtur? Et ideo prophetia magis, quam benedictio est. Prophetia enim annuntiatio futurorum est, benedictio autem sanctificationis et gratiarum votiva collatio.

8. Et Judæi putant quia propterea hæc senex ad Ruben filium dicat, quia cum Bala concubina patris concubuit, et thorum patrum polluit. Sed facile refelluntur: hoc enim erat ante gestum: Jacob autem quæ ventura essent in novissimis diebus, non ea quæ gesta erant, spondet se esse dicturum. Ergo patriarchæ sibi congruit et constat sententia, qui videns, persequentibus Judæis, futuram Domini passionem, exsecratur immanem primogenitæ plebis audaciam, quæ incredula, nec Dei legi subdita, et jugum Christi dura nesciens portare cervice, auctorem vitæ non solum scelere necis, sed etiam sacrilegæ insultationis affecit injuria.

9. « Non efferveas, inquit, sicut aqua; » ne in majorem prorumpat amentiam, et fervor furoris atque insanie non sinat respiscere peccatores; sed agant pœnitentiam delictorum; quoniam durus ascendit populus cubile patris, et thorum polluit sanctum, hoc est, carnem Domini Jesu Creatoris nostri patibulo affigens crucis, in qua velut in quodam cubili et patrio thoro sancti ejus salutari refectione requiescant. Quis igitur abnuat de populo dictum, cum populo hæc universa convenient? Ipse enim dictus est primogenitus Israel: ipse duræ esse cervicis. De ipso dixit Moyses: « Vos autem populus dura cervice estis (*Exod.* xxxiii. 3). » Et re vera quis tam durus et temerarius et contumeliosus, quam populus Judæorum, qui Dominum Jesum, per quem viderant mortuos suscitatos, cæcos illuminatos, flagellis verberaverunt, clavis confixerunt, **516** cum divina ejus opera negare non possent? Quid scribis et pontificibus, auctoribus, et principe sacerdotum Caipha pariter sæviante, commissum Evangelii series declaravit. Et ideo sanctus propheta refugit tanti sceleris principatum, ne per successionem generis auderent tanti patriarchæ sibi arrogare consortium.

CAPUT III.

Prædicantur quæ filiis Simeon et Levi, quorum nominibus tribus designantur, erant eventura; nec non opinio Judæorum circa mysticam istius benedictionis interpretationem confutatur.

10. Contestatur justus, et abdicat posteritatem,

(4) Edit. omnes, die supervenientes tertio necaverunt. Non mala lectio; cui tamen mss. Gall. omnes refragantur,

A quæ patrum non servaret affectum; et quia prævidit flagitium; perhorrescit consilii contagium: « In consilium, inquit, eorum non veniat anima mea, et in congregationem illorum non contendant viscera mea: quoniam in ira sua occiderunt hominem, et in cupiditate sua subnervaverunt taurum (*Gen.* xlix, 6). » Quod dicit, de filiis quidem dicit Simeon et Levi: sed eorum nomine tribus signat, quæ appellatione simili vocabantur. Quam interpretationem pulcherrimam derivant Judæi; ut arbitrentur quia propterea arguat filios Jacob, quia propter stuprum sororis Sichimitas isti duo præ cæteris fratribus ultum ire cupientes, simulaverunt cum ipsis inire velle se gratiam, et ideo oportere circumcidi eos suaserunt; ut religione concordia pax inter eos, et recipiendæ affinitatis societas firmaretur: sed circumcisos adorsi recentibus adhuc vulneribus, et invalidis viribus quas dolor solverat, fractos die superveniente tertio necaverunt (4). Ideo et fortasse isti duo ultores præ cæteris, quia scribarum et sacerdotum auctores sunt. Nulli enim magis quam sapientes et sacerdotes debent castimoniam vindicare.

11. Sed in hoc quoque errant Judæi. Isti enim causas doloris sui præstiterant patri, asserentes se in illa licet ætate juvenili vindices læsæ fuisse pietatis, et violatæ castitatis ultores. Quod utique sanctus condemnare non poterat, qua non passi sunt inultam sororem suam loco esse meretricis, quæ et virginitatem amiserat, et vindictæ solatium non habebat: maxime cum ipse sic factum probaverit, ut Sichimam possideret, et in morte donaret eam filio suo dilectissimo Joseph, dicens ad eum: « Do tibi Sichimam præcipuam super omnes fratres tuos, quam accepi de manibus Amorrhæorum in machæra mea et arcu (*Gen.* xlviii, 22). » Quod factum negari non potest. Interpretari tamen possumus per Sichimam humeros significari, per humeros opera. Hæredem ergo bonorum operum sanctum Joseph præ cæteris elegit, cujus opera fratres æquare non poterant. Quis enim facta Christi potuit adæquare?

12. Tum præterea immaculatus et castus de hoc terreno diversorio, et impuritatis auctoribus manibus reportavit, locum stupris et flagitiis vacantem ad incolatum sanctorum verbis cœlestibus, et gladio capimus spiritali: ut ubi **517** inhabitatores ante lasciviæ et principes luxuriæ versabantur, ubi fuerant incentiva libidinis, et fomenta nequitiae, ibi nunc sancti sacerdotes magisteria doceant castitatis, et plurima virginalis integritatis exempla quodam supernæ lucis fulgore resplendeant.

13. Tribus igitur sunt quæ designantur nominibus patriarcharum, quia de tribu Simeon scribæ sunt, de tribu Levi principes sacerdotum, qui peccerunt nequitiam suam in Domini passione, mensuram omnem paternæ impietatis implentes. Ipsi

(5) Ita mss. plures, potioresque. At edit. omnes et pauci mss., possideret in mortem usque, donaretque eam, etc.

consilium cogitaverunt adversus Dominum Jesum, ut occiderent eum, sicut Isaias dicit: Væ animæ ipsorum; quia cogitaverunt consilium malum adversum se dicentes: Alligemus justum, quia inutilis est nobis (*Isa. III, 9, 10*). » Ipsi occiderunt prophetas, et apostolos annuntiantes Domini Salvatoris adventum, passionis ejus et resurrectionis gloriam prædicantes. Ipsi postea in sua cupiditate, qua terrena flagitia desiderabant, divina consortia refugientes, corporis castimoniam, sobrietatem mentis, contemptum pecuniæ, lucrum gratiæ, subnervaverunt taurum, illum videlicet cornua producentem et ungulas, quem vident pauperes et lætantur; quoniam verbo Dei exaltavit cornu populi sui, quo et inimicos repulit, et præmium coronæ cœlestis emeruit. Hic est taurus quo Ecclesia figuratur in luna, tunc plenior cum velut cornibus nixa taurinis, spatium totius orbis includit.

14. Tamen prophetiæ huic videtur etiam gratiam benedictionis adjungere. Nam ad primogenitum Ruben dicendo: « Non effervesceas ut aqua (*Gen. XLIX, 4*), » peccatum statuit (6), quia aqua mundare magis delicta, mentesque nostras ab omni solet vitiorum fervore revocare. Et iterum dicendo ad Simeon et Levi: « Dividam vos in Jacob, et dispergam in Israel (*Ibid. 7*). » ostendit gentium congregatione redimendos (7). Percusso enim pastore, grex ille dispersus est, qui fuerat ante collectus, ut qui non erat, introiret, et sic omnis Israel salvus fieret. Et maxime propter tribum Levi debemus hoc credere, quia vex ea tribu Dominus Jesus idetur secundum corporis susceptionem genus ducere. Ex qua tribu sunt sacerdotes Levi et Nathan, quos sanctus Lucas in Evangelii libro quem ipse scripsit, inter majores Domini computavit (*Luc. III, 29-31*). Sacerdos enim Patris et princeps omnium sacerdotum, sicut scriptum est: Tu es sacerdos in æternum (*Psal. CIX, 4*), » sacerdotalis originis successionem debuit vindicare.

15. Unde et Moyses benedixit hanc tribum dicens: « Date Levi septem suffragii sui, et veritatem ejus sancto (*Deut. XXXIII, 8*). » Benedixit etiam Moyses tribum Ruben sicut habes scriptum: « Vivat Ruben, et moriatur, et non sit multus in numero (*Ibid.*). » Neque enim benedixisset, si, secundum patriarchæ sententiam, benedictione scivisset indignos. Certe quod strictim ille præteriiit, iste complevit.

518 CAPUT IV.

De benedictione, Judæ quæ Christo, ejusque incarnationi, passioni, resurrectioni, atque aliis mysteriis accommodatur.

16. Et quia per admistionem generis Juda et Levi tribus junctæ sunt, ideo Matthæus ex tribu Juda describit ejus familiam (*Matth. I, 1*). Et Apostolus ait: » Quoniam de Juda ortus est Dominus noster

(6) *Peccatum statuit*, id est peccatum sistit, et contra ejus impetus obicem ponit.

(7) Rom. edit., *gentium congregatione dirimendos*.

(8) Sic edit. omnes ac mss. præter quatuor, in quibus deest qui post vocem *utique*. At locum edit, ult.

(*Hebr. VII, 14*). Ut ex tribu Levi sacerdotalis et plena sanctitatis annumeretur hæreditas: ex tribu autem Juda, ex qua David et Salomon et reliqui reges fuerunt, regalis successionis splendor effulgeat, ut idem et rex et sacerdos Scripturarum testimonio demonstretur. Meritoque se circa gratiam Judæ Jacob sanctus effudit dicens: « Juda, te laudabunt fratres tui: manus tuæ super dorsum inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Judæ ex germine, fili mi, ascendisti. Recumbens dormisti ut leo, et tanquam catulus, quis suscitabit eum? Non deerit iudex ex Juda, et princeps de femoribus ejus, donec veniat cui repositum est, et ipse erit expectatio gentium, alligans ad vitem asinam suam, et cilicio pullum asinæ suæ. Lavabit in vino stolam suam, et in sanguine uvæ anaboladium suum. Hilares oculi ejus a vino, et dentes ejus candidiores quam lac (*Gen. XLIX, 8-12*). »

17. Ad Judam quidem patriarcham dirigi videtur alloquium, sed Judas ille posterior verius confessor exprimitur, qui ex ea tribu natus est, qui solus laudatur a fratribus de quibus dicit: « Narrabo nomen tuum fratribus meis (*Psal. XXI, 23*). » Dominus per naturam, frater per gratiam, cujus manus quas expandit ad populum non credentem, super dorsum inimicorum, suorum. Iisdem enim manibus, atque eadem passione suos textit, et subjugavit adversarias potestates, omnesque fidei et pietatis exsortes subditos sibi fecit. De quibus ait Pater ad Filium: « Et dominaberis in medio inimicorum tuorum (*Psal. CIX, 2*): » quos inimicos sua malitia fecit, non Christi voluntas. In quo magna gratia Domini. Etenim spirituales nequitie apte cervicem nostram jugo solebant captivitatis inflectere, ita ut David ipse manus quodammodo super se triumphantium sentire se scriberet dicens: « Super dorsum meum fabricaverunt peccatores (*Psal. CXXVII, 3*), » ipsæ nunc subditæ triumpho Christi et quibusdam manibus ejus, id est, factis operibusque subjectæ, perpetuæ subeunt captivitatis ærumnam. Ipse utique (8) qui adoratur a filiis patris sui, quando adoratur a nobis quibus ipse permisit ut Patrem vocemus, cujus servum esse virtutis est.

18. « Catulus leonis Juda. » Nonne evidentur et Patrem expressit, et filium declaravit? Qui tam evidens, quo unius naturæ Filium Dei (9) cum Patre esse doceatur? Leo ille, hic catulus? leonis. Vili comparatione, ejusdem naturæ ac potentiæ unitas intelligitur. Rex ex rege processit, fortis ex forte. Quia futuros prævidebat qui filium assererent junioris ætatis, occurrit hic subjiciens, « Ex germine, fili mi, ascendisti. Recumbens dormisti ut leo et tanquam catulus. » Et alibi habes, quia catulus ipse est leo de tribu Juda (*Apoc. V, 5*). Ergo quia catu-

Paris. contraxit hoc modo: *Ipse utique adoratur a nobis quibus*, etc.

(9) Mss. Corb., Laud., Albin. et Colb., *Filius Deus*.

lum 519 dixerat, bene statim leonem posuit, hoc est dicere : Non capiantur aures vestrae, quia catulum audierunt, Filium expressi, non dixi minorem. Et ipse est leo sicut pater. Audiant quia et leonem et catulum appellavit : leonem quasi perfectae plenaeque virtutis : catulum, quasi Filium, ne quis eum audiret aequalem Patri, non putaret Filium. Non sic laudatur Filius, ut separetur a Patre. Ille probat aequalem, qui Filium confitetur.

19. Mirifice autem et incarnationem ejus expressit, dicens : « Ex germine, fili mi, ascendisti, » eo quod tanquam frutex terrae in alvo Virginis genuit, et ut flos boni odoris ad redemptionem mundi totius maternis visceribus splendore novae lucis emissus ascenderit, sicut Isaias dicit : « Exiet virga de radice Jesse, et flos ex radice ejus ascendet (Isa. xi, 1). » Radix familiae Judaeorum, virga Maria, flos Mariae Christus. Recte virga quae regalis est generis, de domo et patria David, cujus flos Christus est qui fetorem mundanae colluvionis abolevit, et vitae aeternae odorem infudit.

20. Habes ergo incarnationem, accipe passionem : « Recumbens, » inquit, « dormisti ut leo : » quando jacuit in sepulcro, velut quodam corporis sui somno quietus, sicut ipse ait : « Ego dormivi, et quievi, et surrexi, quoniam Dominus suscepit me (Psal. lxxvi, 6). » Unde et Jacob ait : « Quis suscitabit eum ? » hoc est, quem Dominus suscipiet. Quis est alius qui resuscitet, nisi ipse se sua Patrisque resuscitet potestate ? Video natum auctoritate propria, video mortuum propria voluntate, video dormientem potestate propria. Qui omnia suo fecit arbitrio, cujus alterius ut resurgat egebit auxiliis ? Ipse igitur resurrectionis suae auctor est qui mortis est arbiter, qui exspectatur a gentibus.

21. Et ideo, « donec ille veniat, non deficiet dux ex Juda : » ut usque ad ejus ortum regalis successionis fides incorrupta servetur. Postea enim, ut docuimus tractatu habito in Evangelium (lib. iii, in Lucam), per Herodem adulterata successio praerogativam dignitatis amisit. Etenim quia verum regem negaverunt, falsos habere coeperunt. Ergo hoc quod dicit Patriarcha, servabitur in iudiciis vel regibus Judaeorum intemeratae successionis haereditas ducta per reges : « donec veniat (10) cui repositum est, » ut Ecclesiam Dei congreget ex conventu nationum omnium, et gentilium devotione populorum, hoc est, ipsum manet, ipsi debitum reservatur, ipsi tantae gratiae praerogativa defertur.

22. « Et ipse est exspectatio gentium. » Plus dixit quam si dixisset, ipsum exspectant gentes, quod omnis spes Ecclesiae in ipso recumbat. Ideo dicitur

(10) Rom. edit., *haereditas donec veniat*. Aliae ac mss. omnes, *haereditas ducta per reges, donec, etc.*

(11) Omnes edit., *Copulae gratiam nuptialis*; omnes mss. ut nos in textu.

(12) Rom. edit., *asinam suam, et ad palmitem pullum, etc.* Vet. ac mss. aliquot, *asinam suam, et cilicium pullum, etc.* Alii mss. plures et meliores, *asinum suum, et cilicio pullum, etc.* LXX, τὸν πῶλον

A Moysi : « Solve calceamentum pedum tuorum (Exod. iii, 5), » ne ipse sponsus Ecclesiae crederetur, qui dux plebis eligebatur. Ideo solvit calceamentum suum Jesus Nave (Josue v, 16), ut venturo tanti muneris gratiam et ipse servaret. Ideo dicit Joannes : « Post me venit vir cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus (Joan. i, 27). » Ideo dicit : « Qui habet sponsam sponsus est : amicus autem sponsi, qui stat et audit eum, et 520 gaudet gaudet (Joan. iii, 29), » hoc est, ipse solus vir est Ecclesiae, hic est exspectatio gentium, huic deferentes copulam gratiae nuptialis (11), calceamentum suum solverunt prophetae. Hic sponsus est, ego amicus sponsi : gaudeo quia venit, quia vocem audio nuptialem, quia jam non dura peccatorum supplicia, dura legis tormenta, sed remissionem criminum, vocem laetitiae, sonum jucunditatis, exultationem festi nuptialis audivimus.

23. Hic est ille « alligans ad vitem asinum suum, et cilicio pullum asinae suae (12) ; » ut fervorem Spiritus sancti habeat congregatio nationum ante remissa et negligens, sed jam devota per Christum, et viti illi perpetuae, hoc est Domino Jesu, qui ait : « Ego sum vitis, et Pater meus agricola (Joan. xv, 1), » velut fructuosi palmites quibusdam inextolubilis fidei vinculis alligemur. Hoc est illud mysterium, quod pullum asinae solvi jussit in Evangelio, et ipse Dominus Jesus sedit super eum, ut alligatus ad vitem perpetua sanctorum suavitate requiesceret.

24. « Lavabit, inquit, in vino stolam suam. » Bona stola est caro Christi, quae omnium peccata operuit, omnium delicta suscepit, omnium errores texit. Bona stola, quae universos induit veste jucunditatis. Lavit hanc stolam in vino, quando cum baptizaretur in Jordane, descendit Spiritus sanctus sicut columba, et mansit super eum. Quo significatur quod plenitudo Spiritus sancti individua eo fuerit, nec recesserit. Unde et evangelista ait : Quia plenus Spiritu sancto Dominus Jesus, regressus est ab Jordane (Luc. iv, 1). Lavit ergo Jesus stolam suam, non ut suam quae non erat : sed ut nostram quae erat, sordem ablueret. Denique addidit : « Et in sanguine uvae anaboladium suum (13) » : hoc est, in passione corporis sui diluit gentes suo sanguine. Etenim Verbi anaboladium D gentes sunt, sicut scriptum est « : Vivo ego, dicit Dominus, nisi omnes eos induam sicut vestimentum (Isa. xlix, 18). » Et alibi : « Sicut amictum mutabis eos, et mutabuntur (Psal. ci, 27). » Non ergo sanguine proprio suo peccata, quae non erant, sed nostra quae fecimus delicta, mundavit. Et bene

αὐτοῦ, καὶ τῆ ἑλικὶ τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτοῦ. Ad quem locum videsis notas Nobilii.

(13) *Anaboladium*, sive ut in quibusdam mss. legitur, *anabolium*, forte *anabolæum*, amictus erat, quo humeri tegebantur. Sic autem dicebatur, quia ab inferioribus partibus attolleretur ad superiores, ἀπὸ τοῦ ἀναβάλλεσθαι.

uvam dixit, quia sicut uva pependit in ligno. Ipse est vitis, ipse uva. Vitis ligno adhærens : uva, quia lancea militis apertum latus emisit aquam et sanguinem. Sic enim dixit Joannes : Quia exivit de eo aqua et sanguis (*Joan.* xix, 34). Aqua ad lavacrum, sanguis ad pretium. Aqua nos abluit, sanguis nos redemit.

25. Et ideo ait propheta : « Hilares oculi ejus a vino, et dentes candidiores, quam lac, » significans prophetas et apostolos. Alii enim sicut oculi Christi præviderunt et annuntiaverunt ejus adventum, de quibus ipse dicit : « Abraham diem meum vidit, et gavisus est (*Joan.* viii, 56). » Et unus de prophetis dicit : « Vidi Dominum Sabaoth (*Isa.* vi, 1) : » quem videntes spiritali lætitia complebantur. Alii vero, hoc est apostoli, quos Dominus ab omni peccatorum labe mundavit, super lac candidiores facti sunt, quos macula nulla postea fuscavit. Etenim lac temporale est, gratia autem apostolorum perpetua manet, qui nobis spiritalia illa atque cœlestia conficientes alimenta, mentis internæ viscera saginarunt. Sunt **521** etiam qui mandata Domini lucida, quæ divino ore deprompta sunt, sicut lac nobis facta arbitrentur, quibus nutriti ad panis cœlestis pervenimus alimoniam. Unde et Paulus ait : « Lac vobis potum dedi, non escam ; nondum enim poteratis (*I Cor.* iii, 2). » Corinthios in principio fidei potu lactis imbuit. Et sancti illi quorum fides annuntiatur in universo mundo, tanquam ablactati, esca solidiore firmantur.

CAPUT V.

Benedictione Zabulon Ecclesiam atque ejus principes designari.

26. « Zabulon juxta mare habitabit. Et ipse secus accessus navium, et pertendet usque ad Sidonem (*Gen.* xlix, 13). » Ipsa nominis interpretatio meliora promittit, eo quod Latina expressio liberationem significet a nocturnis, quod est utique bonum, et ejus qui sperat in peccatis Domini, quem circumdat veritas ejus, ne timeat a timore nocturno, et a negotio perambulante in tenebris.

27. Hic ergo « Zabulon juxta mare, inquit, habitabit ; » ut videat aliorum naufragia, ipse immunis periculi, et spectet alios fluctuantes in fræto istius mundi, qui circumferantur omni vento doctrinæ, ipse fidei radice immobilis perseverans, sicut est **D** sacrosancta Ecclesia radicata atque fundata in fide, spectans hæreticorum procellas et naufragia Judæorum, quoniam gubernatorem quem habuerant, abnegarunt. Circa fluctus igitur habitat, non fluctibus commovetur, magisque ad subveniendum

(14) Edit. nonnullæ Paris., sicut docet septuagesimus Psalmus, ultima, sicut docet Psalmus. At vet. edit., sicut docet quinquagesimus septimus decimus Psalmus. Quam numerandi rationem non nemo hinc ortam putat, quod Psalmi in tres quinquagenas dividerentur, et post primam quinquagenam sequentes numerarentur in hunc modum, *Psal. quinquagesimus decimus, quinquagesimus vicesimus* : et si icde cæteris. Nos vero arbitramur errorem esse in ant. edit. cum in omnibus mss. litteris numericis

A parata, quam periculo obnoxia, ut si qui tempestalibus acti gravibus confugere ad portum velint, præsto sit Ecclesia tanquam portus salutis, quæ expansis brachiis in gremium tranquillitatis suæ vocet periclitantes, locum fidæ stationis ostendens. Ecclesiæ igitur in hoc sæculo tanquam portus maritimi per littora diffusi occurrunt laborantibus, dicentes esse credentibus refugium præparatum, quo ventis quassata navigia possint subducere.

28. In his Ecclesiis sunt principes Zabulon et principes Nephtalim, sicut docet *LXVII* Psalmus (14), quorum alii liberatores sunt a tempestate nocturna. clamantes : « Abjiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis (*Rom.* xiii, 12) : » alii sunt **B** latitudinis apostolicæ, qui possunt dicere : « Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est (*II Cor.* vi, 11). » Ipsi sunt isti qui eum essent in tenebris, lucem viderunt magnam, sicut propheta testatur dicens : « Regio Zabulon, et regio Nephthalim, via maris trans Jordanem populus qui sedebat in tenebris, viderunt lucem magnam : qui sedebant in regione umbræ mortis, lux orta est eis (*Isa.* ix, 1, 2). »

29. Exploratores igitur secus accessus navium posuit Dominus Deus noster patriarchæ hujus hæredes, cujus cura pergivil et spiritalis successio pertendit usque ad Sidonem, hoc est, usque ad gentes pervenit, ut Domini misericordia peccata abluat nationum (15). Sidon enim primitivus est filius Cham, illius utique qui, propter irreverentiam **C** **522** paternæ pietatis, maledictione damnatus est patris. Ergo liberatio nocturna tanquam in excubiis posita propugnaculi spiritalis, ne quis scopulos vitæ hujus possit incidere (16), pertendit usque ad gravissimorum criminum peccatores, et Sidonios ipsos, qui ante superstitione vehementi venatores scelerum nuncupabantur, et, ut interpretatio docet, soluta hæreditate maledicti, donataque hæreditate benedictionis absolvit ; ut ubi major reatus erat, ubi nunc uberior sit gratia.

CAPUT VI.

De benedictione Issachar, quæ mystice de Christo Domino exponitur.

30. « Issachar bonum concupivit, requiescens inter medias sortes, et videns requiem quia bona est, et terram quia pinguis : supposuit humerum suum ad laborandum, et factus est vir agricola (*Gen.* xlix, 14, 15). » Issachar merces dicitur, et ideo refertur ad Christum, qui est merces nostra ; quod eum nobis ad spem salutis æternæ non auro, non ita designetur, *LXVII Ps.*

(15) Mss. non pauci, *peccata allevet nationum*. Et paulo post ubi omnes mss. ac vet. edit., *filius Cham*, *Rom.* emendavit, Bibliorum auctoritate, *filius Chanaan*. Sed potuit exemplari in quo pater ac filius Cham dicerentur Ambrosius uti, vel quod credibilius est, errare calamo librarius.

(16) Sic mss. omnes, at contra edit., *Scopulosa vitæ hujus itinera possit*, *Vet.*, *incedere*, *Rom.*, *incidere*.

argento, sed fide et devotione mercemur. Unde et David de ipso dicit: « Ecce hæreditas Domini, filii merces, fructus ventris (*Psal.* cxxvi, 3). » Et Moyses de eo dicit: « Merces circa mare inhabitantium (*Deut.* xxviii, 19). » Hic est qui bonum concupivit ab initio, et quod malum est, desiderare nescivit. De quo et Isaias ait: « Priusquam sciat puer vocare patrem aut matrem, non credit malitiæ, eligens quod bonum est (*Isa.* viii, 4). » Requievit inter sortes Veteris et Novi testamenti, vel in medio prophetarum. Ideoque inter Moysen et Eliam medius apparuit, ut ostenderet nobis quod in eorum sermonibus requiem habeat, per quos plerique peccatis renuntiantes credunt in Deum vivum: vel quod ipsi sint testes resurrectionis ejus et beatæ quietis.

31. Itaque ut ad resurrectionis suæ gratiam vocaret gentes (ipsa est enim pinguis et fertilis terra, quæ fructus generat æternos, fructus centesimos et sexagesimos), subiecit humerum suum ad laborandum, subjiciens se cruci, ut nostra peccata portaret. Ideoque dicit propheta: « Cujus principium super humerum ejus (*Isa.* ix, 6). » hoc est, super corporis passionem divinitatis potestas, vel crux supereminens corpori. Posuit ergo humerum incumbens aratro omnibus subeundis contumeliis patiens, ita subjectus labori, ut vulneraretur propter iniquitates nostras, et infirmaretur propter peccata nostra. « Et factus est vir agricola, » sciens terram suam bono seminare frumento, et fructiferas arbores alta radice plantare.

CAPUT VII.

De benedictione Dan, quæ futurum ex ea tribu Antichristum prænnuntiat. Exhortatio ad vitiorum somnum excutiendum subjungitur; postquam eadem tribus prædicatur ad fidem accessura.

32. « Dan judicabit populum suum tanquam et una tribus Israel. Et factus est Dan ipsi serpens **523** in via sedens, et in semita mordens calcaneum equi, et cadet eques retrorsum, salutem exspectans a Domino (*Gen.* xlix, 16). » Simplex quidem intellectus hoc habet, quod etiam Dan tribus judicem dederit in Israel. Etenim post Jesum Nave judices fuerunt plebis de diversis tribubus. Fuit autem et Samson de tribu Dan, et judicavit Israel viginti annis. Sed non hunc prophetia significat, at Antichristum qui futurus est ex tribu Dan, sævus judex, et tyrannus immanis, « judicabit populum suum. Tanquam serpens in via, sedens in semita, » dejicere tentabit eos qui viam ambulant veritatis, supplantare cupiens veritatem. Hoc est enim mordere equi calcaneum, ut veneni suffusione equus saucius, et vulneratus dente serpentis, levet calcaneum suum, sicut Judas proditor tentatus a diabolo super Dominum Jesum levavit calcaneum suum, ut dejiceret equitem, qui se dejecit ut omnes levaret. Cecidit igitur non prostratus in faciem quasi dormitans, sed retror-

(17) Mss. nonnulli, *congressio et astutia, etc.*

sum, ut a superioribus ad priora se extendens, a Domino exspectaret salutem. Sciebat enim se resuscitandum, et ideo jacentem Adam exspectabat erigere.

33. Unde nos cum bene in via currimus, caveamus necubi serpens lateat in semita, et subruat vestigium equi, hoc est corporis nostri, et dejiciat subito equitem dormientem. Nam si vigilemus, cavere debemus aliquatenus, et morsus declinare serpentis. Non ergo nos opprimat somnus negligentiae, somnus sæculi, non opprimat divitiarum somnus; ne et de nobis dicatur: Obdormierunt somnum suum et nihil invenerunt omnes viri divitiarum (*Psal.* lxxv, 6). » Sed sunt et equites dormientes, de quibus scriptum est: « Dormitaverunt qui ascenderunt equos (*Ibid.* 7). » Si avaritia pectus tuum vulneret, si libido inflammet, dormis eques, et ideo corpus tuum, hoc est, equum tuum non potes relrenare. Vigila ergo, ut etiam si dejectus fueris, hoc est, mortuus fueris, non obdormias. Qui enim obdormiunt somnum suum, nihil inveniunt. Tu autem exspecta salutem a Domino, venturam respice, ut gratiam resurrectionis inveniās. Dormiebat Judas: denique verba Christi non audiebat. Dormiebat Judas, et quidem somnum divitiarum, qui mercedem de prodicione quærebat. Vidit eum dormientem diabolus, et oppressum avaritiæ somno gravi: misit se in cor ejus, vulneravit equum, dejecit equitem, quem separavit a Christo.

34. Hanc tribum benedixit Moyses dicens: « Dan catulus leonis, et effugiet ex Basan (*Deut.* xxxiii, 22), » hoc est, ex confusione. Unde secundum Græcum magis intelligere debemus, ex quo Latinus transtulit, quod Dan ipse factus sit serpens in via sedens. Dan judicium interpretatur. Et ideo grave judicii periculum tribus ista subiit, cui serpens illapsus Antichristus est, qui currentem suis sauciet venenis. Sed tamen ipsa tribus liberabitur a confusione, cum fuerit confessa equitem resurgentem, qui ait: « Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo qui est in cœlis: qui autem me confusus fuerit coram hominibus, confundam et ego eum coram Patre meo qui in cœlis est (*Matth.* x, 32, 33). »

524 CAPUT VIII

Benedictione Gad tentaturos Dominum Judæos, et vicissim tentandos ab eodem, adumbrari.

35. « Gad tentatio, tentavit eum, et ipse tentavit eos secus pedes (*Gen.* xlix, 19). Tentatio est congregatio et astutia (17) scribarum et sacerdotum qui Dominum Jesum de tributo Cæsaris (*Matth.* xxii, 17), et de Joannis baptismate (*Matth.* xxii, 25), ut docuit Scriptura, tentabant; quibus Dominus Jesus in sua justitia tentamentum retorsit. « Secus pedes, » hoc est, continuo sine

ulla deliberatione referens, quo tentantes magis A ipse concluderet. Dicentibus enim: « In qua potestate hæc facis? » non ad quæsitam respondit, sed etiam ipse proposuit, dicens: « Interrogabo et ego vos unum verbum: quod si dixeritis mihi, et ego vobis dicam in qua potestate hæc facio (*Matth.* xxi, 24). Iterum dicentibus: « Licet tributum dari Cæsari, an non (*Matth.* xxii, 17)? » ait: « Quid me tentatis, hypocritæ? Ostendite mihi numisma census (*Ibid.* 18). » Et offerentes iterum interrogavit: « Cujus est imago et superscriptio (*Ibid.* 20)? » Dicunt ei: *Cæsaris*. Ibi igitur eos ligavit ipsorum sermonibus, ipsorum obligatione constrinxit. Tunc ait illis: « Reddite ergo quæ sunt Cæsari, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo (*Ibid.* 21), » ut contra verba sua venire non possent. Denique mirati abierunt ab eo. Sed non est mirum si secus pedes respondebat, qui ante pedes videbat.

36. Exposuit Moyses evidenter hanc prophetiam Jacob sancti esse de Christo. Sic enim ait: « Benedictus qui ampliavit Gad. Sicut leo requievit, confringens brachia et principes, et vidit ab initio suo quia ibi divisa est terra principum collectorum simul cum principibus populorum. Justitiam fecit Dominus, iudicium cum Israel (*Deut.* xxxiii, 20, 21). »

37. Agnoscimus itaque quis requieverit sicut leo, quis confregerit brachia potentium, quia a principio divisiones tentantium vidit (18). Ibi igitur hiatus est terræ, qui absorbeat calumniantes, ubi tentatio perfidorum est.

CAPUT IX.

De benedictione Aser, qua Christi pauperis divitiæ ac multiplicia in homines dona exprimentur.

38. Aser pinguis ejus panis, et ipse dabit escam principibus (*Gen.* xlix, 20). » Aser interpretatione Latina significat divitias. Quis igitur dives, nisi ubi altitudo divitiarum est sapientiæ et scientiæ Dei? Quis dives nisi Dominus Jesus, qui abundat semper, et nunquam deficit? Pauper venit in hunc mundum, et omnibus abundavit, universos replevit. Quantus est in divitiis, qui paupertate sua omnes divites fecit! Sed pauper propter nos, dives cum Patre. Pauper ille, ut nos ab inopia vindicaret, sicut apostolus docet dicens: « Quia propter vos pauper est factus, cum dives esset, D ut illius inopia vos ditaremini (*II Cor.* viii, 9). » Cujus inopia ditat, sanat fimbria, fames satiat, mors vivificat, sepultura resuscitat. Ille ergo dives est thesaurus, hujus pinguis panis. Et bene pinguis quem qui manducaverit, esurire non poterit. Hunc panem dedit apostolis, ut dividerent populo credentium; hodieque dat nobis eum, quem ipse quotidie sacerdos consecrat suis verbis. Ille ergo panis factus est esca sanctorum.

(18) Edit. et quidam mss., *divisiones tantationum vilit.*

(19) Rom. edit., *erit fortitudo tua. . . et pro-*

39. Possumus et ipsum Dominum accipere, qui 525 suam carnem nobis dedit, sicut ipse ait: « Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducaverunt manna in deserto, et mortui sunt: hic est autem panis qui de cælo descendit, ut si quis ex eo manducaverit, non moriatur (*Joan.* vi, 49, 50). » Et ne quis putaret quia de hac morte dicit quæ per animæ et corporis secessionem venit, et jure dubitet, cum sciat sanctos apostolos hac morte esse defunctos, addidit: « Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi. Si quis manducaverit ex hoc, vivet in æternum (*Ibid.* 51, 52): hoc est, non de temporali vita dixi supra, nec de morte istius vitæ, qua etiam si quis mortuus fuerit, tamen si panem meum acceperit, vivet in æternum. Ille enim accipit, qui seipsum probat: qui autem accipit, non morietur peccatoris morte, quia panis hic remissio peccatorum est.

40. Moyses quoque pulcherrime prophetavit in benedictionibus suis dicens: « Benedictus a filiis Aser, et erit acceptus a fratribus suis, et intinget in oleo pedem suum, et ferrum et ærumentum est calceamentum ejus. Et sicut dies tui sunt, sic erunt virtutes tuæ (19). Non est quisquam sicut est Deus tuus in cælo, adjutor tuus, et magnus Dominus firmamenti: et protegens te Deus initii, et per vires brachiorum potentium ejecit a facie tua inimicum tuum, dicens: Pereat. Et inhabitabit Israel fidens solus super terram: Jacob in frumento et vino; et cælum tibi cum nebula roris erit (*Deut.* xxxiii, 24-28).

C

CAPUT X.

Benedictionem Nephthalim, fidelium Christo, tanquam viti palmiles, hærentium, et mortis vinculis exsolutorum imaginem esse.

41. « Nephthalim vitis remissa, porrigens in germine decorem (*Gen.* xlix, 21). » Sarmentum vitis aliud amputatur, quod videtur inutile, ne cassa vitis sarmentorum (20) exultatione luxuriet: et aliud paulisper recidetur ac remittetur, ut fructum afferat, cujus decus in generatione porrigitur; quia dum ad superna se subrigit, vitem amplectitur, et ad verticem ascendens, jugi quædam colla vitium pretiosi palmitis vesti monili. Est et ille decus in generatione, quia plenis palmitibus multos fructus exundet.

42. Decorum hoc, sed multo illud pulchrius, quod hærentem palmitem viti significat spiritali, cujus nos sarmentum sumus, et fructum afferre possumus, si maneamus in vite: sin autem, præcidimur.

43. Sanctus patriarcha Nephthalim erat palmes abundans. Unde Moyses dicit: « Nephthalim satiety accipientium, replebitur benedictione a Domino, mare et Africum possidebit (*Deut.* xxxiii, 23), » exponens hoc quod Jacob dixerat, quid sit

teget te Dei principatus.

20. Mss. aliquot, *ne casu vitis sarmentorum, etc.*

vitis remissa, hoc est, per fidei gratiam vinculis mortis exutus : in quo significatur populus Dei ad libertatem fidei et ubertatem vocatus gratiæ, toto orbe diffusus, qui jugum Christi bono fructu vestiatur, et ligna veræ illius vitis, hoc est, mysteria Dominicæ crucis ambiat, nec timeat confessionis ejus periculum, sed magis etiam in persecutionibus positus **526** Christi nomine gloriatur.

44. Hic est vere remissus a vinculis, qui nullo nexu formidinis alligetur. Unde et propheta dicit : « Exibunt, et tripudiabunt sicut vituli resoluti vinculis (*Malac. iv, 2*). » Ideoque in germine suo decorem porrigit, quia in loco pascuæ collatus, et super aquam refectionis educatus, per sacramenta regenerationis suæ germinat bonum verbi decorem, et assumitur in illam pulcherrimam Christi gratiam, qui potest venustatem tui decoris augere.

45. Denique super omnes decorus, quod habet donat, quia nemo potest donare quod non habet, Ideoque dictum est : « Dominus regnabit, decorem induit (*Psal. xcii, 4*). » Induit enim decorem Ecclesiæ gratia, quæ in illo lavacro deponens fœditatem omnium delictorum, splendore gratiæ cœlestis enituit. Ideoque sponsus de ea dicit : « Quænam est hæc prospiciens tanquam diluculum electa sicut sol, speciosa sicut luna, miraculum sicut ornatus (21) (*Cant. vi, 9*) ? »

CAPUT XI.

In benedicendo Joseph longiorem fuisse beatum Jacob, quia præfigurata in eo Christi videbat mysteria. His porro ejusdem benedictionis partes singulæ applicantur.

46. Nunc ut tanquam epilogo quodam concludamus historiam, sicut et Scriptura conclusit, prophetiam sancti Jacob de sancti Joseph nomine digeramus : « Filius ampliandus meus, Joseph filius ampliandus meus, zelandus filius meus adolescentior, ad me revertere. In quem consilium conferentes maledicebant, et intendebant in eum Domini acrum, et contriti sunt cum potentia arcus eorum, et dissoluti sunt nervi brachiorum manuum eorum per manum potentis Jacob, indeque prævaluit Israel a Deo patris tui (22). Et adjuvit te Deus meus, et benedixit te benedictione cœli a summo, et benedictione terræ habentis omnia. Propter benedictionem uberum et vulvæ benedictiones patris tui et matris tuæ prævaluerunt super benedictiones montium manentium, et desideria collium æternorum erunt super caput Joseph, et super verticem eorum quibus præfuit, fratrum (*Gen. xlix, 22-26*). »

47. Quæ causa est quod super omnes filios

(21) Edit. vet., *mirabilis, sicut ornatus*. Rom., *mirabilis sicut ordinatio*. Mss. ut nos in textu. LXX vero, *θάμβος ὡς τεταγμέναι Pavor ut ordinatæ*, supple *acies*. Unde Symmachus ita habet : *ἐπίφοβος ὡς τάγματα παρεμβολῶν*, et Vulgata, *Terribilis ut acies ordinata*.

(22). In hoc loco mss. et ant. edit. ferme non differunt, nisi quod ubi in his legitur, *Ille qui præ-*

A Joseph filium uberius prosecutus est pater, nisi quia præfigurata in eo jam Christi (23) videbat mysteria ? Unde benedicens illum magis qui expectabatur, quam illum qui videbatur, ait : « Filius meus ampliandus Joseph. » Quis est ampliandus, nisi Christus, cujus gratia semper augetur, et finem processus sui non habet gloria ? De quo et Joannes dicit : « Illum oportet crescere, me autem minorari (*Joan. iii, 30*), » quia per ipsius illud salutare perfectumque nomen cumulata est in hoc mundo et abundavit gratia. « Filius meus ampliandus ; » et ideo quia videbant eum crescere fratres, et invidere cœperunt. Intelligibilis autem Joseph et zelum incidit ab iis quos magis fovebat. Denique dicebat : « Non veni nisi ad oves perditas domus Israel (*Matth. xv, 24*). » Et illi dicebant ; **B** « Nescimus unde sit (*Joan. ix, 29*). » Ille curabat eos, et illi negabant eum.

48. « Filius, inquit, meus adolescentior. » Revera **527** adolescentior, qui erat pene ultimus natus. Denique et Scriptura dicit : « Amabat eum Jacob, quia filius senectutis erat illi (*Gen. xxxvii, 3*). » Quod etiam ad Christum refertur. Senescenti enim mundo et jam occidenti illucescens Dei Filius per Mariæ virginis partum, serus advenit, quasi filius senectutis secundum sacramentum suscepit corpus (24), qui erat ante sæcula semper apud Patrem.

49. Unde dicit ad eum Pater : « Ad me revertere, » vocans eum ad cœlum de terris, quem propter nostram salutem miserat. Itaque resuscitans **C** Filium suum unigenitum, evacuavit consilium maledicentium. Unde et Isaias dicit : « Vanum concilium spiritus vestri (*Isa. xix, 11*). » Et convicta quæ quasi jaculantes sagittas dirigebant, solvit omnia : contrivit eorum potentiam, qui in suis virtutibus, et non in Deo confidentes erant. « Inde, » inquit, « prævaluit Israel a Deo patris tui, et adjuvit te Deus meus. » Quis est qui confortavit Israel et adjuvit filium, nisi solus Deus Pater qui dixit : « Jacob puer meus, suscipiam eum : Israel electus meus, suscipiat eum anima mea (*Isa. xlii, 4*). »

50. « Et benedixit eum benedictione cœli desuper, et benedictione terræ habentis omnia. » Omnia enim subjecit ei, cœlestia sicut benedictionem cœli, et terra sicut benedictionem terræ, ut et hominibus et angelis dominaretur.

51. Itaque in illo velut contemptibili corpore : **D** « Prævaluisti, » inquit, « propter benedictionem uberum et vulvæ, benedictiones patris tui et matris. » Ubera vel duo Testamenta dixit, quorum

valuit a Deo Israel patri tuo, et in Rom.... pater tuus : habent illorum plerique omnes : Indeque prævaluit Israel a Deo patris tui.

(23) Mss. nonnulli, *in eo præfigurantia Christi, etc.*

(24) Ita mss. præter Val. et Theod. qui cum edit habent, *sacramentum suscepti corporis*. Porro *secundum sacramentum* hic idem est, ac *secundum mysterium* in Joseph præfiguratum.

altero anuntiatus est, altero demonstratus. Et bene ubera, quoniam velut quodam nos spiritali lacte nutritos educavit, et obtulit Deo Filius (25) : vel Mariæ dicit ubera, quæ vere benedicta erant, quibus sancta Virgo populo Domini potum lactis immulsit. Unde et illa mulier in Evangelio ait : « Beatus venter qui te portavit, et ubera quæ sustisti (*Luc. xi, 27*) ! » Quod autem ait : « Vulvæ benedictionem patris tui et matris, » si vulvam solam Mariæ velimus intelligere, cur utramque benedictionem conjunxerit, latebit causa. Potuit enim dicere de sola vulva matris. Sed pulchrius arbitror, ut secundum spiritale mysterium intelligamus utramque generationem Domini Jesu, et secundum divinitatem, et secundum carnem ; quia ante sæcula est generatus ex Patre. Unde et Pater ait : « Eructavit cor meum verbum (*Psal. xlv, 2*), » eo quod ex illa intima et incomprehensibili Patris processit substantia, et in ipso est semper. Unde et evangelista ait : « Deum nemo vidit unquam, nisi unigenitus Filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit (*Joan. i, 18*). » Sicut ergo sinus Patris spiritalis intelligitur intimum quoddam paternæ charitatis naturæque secretum, in quo semper est Filius : ita etiam Patris spiritalis est vulva, interioris arcanum, de qua tanquam ex genituali alvo processit Filius. Denique diverse legimus nunc vulvam Patris, nunc cor ejus quo verbum eructavit, nunc os ejus ex quo justitia processit, ex quo prodivit sapientia, sicut ipse ait : « Ex ore Altissimi prodivit (*Eccli. xxiv, 5*). » Ita **528** cum unum non definitur, et unum omnia sonant, spiritale magis mysterium generationis paternæ, quam membrum aliquod corporale significat. Sed sicut illam ex Patre generationem intelligimus ; ita etiam ad consummationem fidei generationem Mariæ intelligamus, quando benedicitur vulva matris, illa utique Mariæ virginalis, quæ nobis edidit Dominum Jesum. De qua Pater dicit (26) per Jeremiam prophetam : « Priusquam te formarem in utero, novi te ; et priusquam exires de vulva matris sanctificavi te (*Jerem. i, 5*). » Geminam igitur propheta in Christo substantiam declaravit, divinitatis et carnis : alteram ex Patre, alteram ex Virgine ; ita tamen ut non exors suæ esset divinitatis, cum ex Virgine nasceretur, et esset in corpore.

52. Unde et « convaluit super omnes montes et desideria collium æternorum. » Super omnes enim il-

(25) Edit. omnes, *obtulit Deo filios*. Contra omnes mss., *Filius*.

(26) Edit. omnes cum Vat. cod., *De quo partu dicit Dominus*, mss. autem magno consensu, *De qua (vulva nimirum) Pater dicit*, etc.

(27) Non pauca hic edit. Rom. immutaverat, quæ cum ad verbum potius quam ad sensum spectent, adnotare supersedemus. Nos ita ex ant. edit. emendavimus, ut ex mss. eas etiam in nonnullis castigarem.

(28) Rom. edit., *a fructibus cæli, et rore, et abyssorum fontibus deorsum, et secundum horam a fruc-*

A los sublimis meriti viros patriarchas et prophetas et apostolos ; sed etiam ultra solem, lunam, archangelos, tanquam cæli lumen emicuit, sicut ipse ait : « Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum (*Matth. x, 24*). » Quis enim illorum fuit, cui subjecta essent omnia, quibus ipse donavit quod erant ? In quo benedicuntur omnes sancti ejus, quia ipse est super capita omnium caput omnium. Caput enim mulieris vir, caput viri Christus. « Et super vertices montium, » quia ipse est superimens vertex universorum : sed justorum est vertex altissimus. Quos fratres vocat, acquisitos per gratiam, et quoddam regenerationis consortium. Unde et de fratribus Joseph illos magis fratres intelligimus, de quibus dicit in Psalmo : « Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ cantabo tibi (*Psal. xxi, 23*). »

B 53. Denique et Moyses completurus vitæ istius cursum cum benediceret tribum Joseph, non illum utique jam defunctum Joseph, sed Christum benedicebat, sicut habes scriptum de Joseph : « A benedictione Domini terra ejus (27), a finibus cæli, et a rore, et ab abyssis fontium deorsum, et secundum horam factum solis cursum (28), et a convenientibus mensibus, et a vertice montium, ab initio, et a vertice collium æternorum, et ad horam terræ plenitudinis, et ab eo qui visus est in rubo, veniat super caput Joseph benedictio, et super verticem ipsius. Honorificus sit inter fratres. Primogenitus tauri decus ejus, cornua unicorni. In ipsis gentes ventilabit simul usque ad extremum terræ. Ipse myriades Ephræm, et ipse (29) chiliades Manasses (*Deut. xxxiii, 13-17*). »

C 54. Benedictio eadem est, quæ omnem habet et cælestium et terrestrium plenitudinem, et specialem Christi gratiam : qui visus in rubo dixit ad ipsum Moysen : « Solve calceamentum pedum tuorum (*Exod. iii, 5*) : » qui est super omnes Deus (30) ; quia ipse est caput corporis Ecclesiæ : qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut fiat in omnibus ipse primatum tenens : quoniam in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare. Et ideo soli benedictionis hujus prærogativa defertur, a summitate **529** cæli usque ad extremum terræ. Ipse enim est ante omnes, in quo constant omnia : qui etiam per sanguinem crucis suæ pacificavit omnia, sive quæ in cælo, sive quæ in terris sunt. Cujus typum præferens pulchre benedicitur sanctus Joseph, ut honorificetur inter fratres.

tibus solis cursus, etc.

(29) Edit. Am., Era. et cod. Theod., *terræ ipse mysteriude se fremet, et ipse*, etc. Aliæ edit., *Ipsæ de myriades Ephrem, vel Ephraim, et ipsæ chiliades Manasses*, a quibus non longe absunt mss. nisi in hoc, quod omnes exhibent, *Ipsæ... ipse*, excepto Albin., in quo legas, *Ipsi... ipsi*, forte non male. Cod. etiam Colb. et Ger. habent, *myriadis... chiliadis*. Quæ lectio non plane aspernanda.

(30) Cunctæ edit., *super omnes Deos* ; mss. contra fere ad unum, *super omnes Deus*.

55. « Primogenitus tauri decus ejus, habens A cornua unicorni, in quibus gentes ventilabit. » Et bonus taurus quasi hostia pro delictis, et totius mundi victima, ut pacificaret omnia. Cujus decus sanctum; omne enim sanctum primogenitum, sicut alibi demonstravimus (*lib. II, de Abel et Cain, c. 2, n. 3, 12*). Unde et Levi non ætatis ordine, sed sacræ successionis prærogativa primogenitus meruit nuncupari. Et vere sanctum decus ejus, de quo scriptum est resurgente: « Speciosus forma præ filiis hominum (*Psal. XLIV, 3*), » quia ipse est primogenitus ex mortuis, habens cornua unicorni. Sed cum dixerit cornua, quomodo posuerit unicorni requirendum; cum ipsum unicornum inter generationes ferarum, ut periti aiunt, non inveniatur (31)? Et ideo Verbum unicum magis æstimare debemus, quia substantivum Verbum Dei unum est, non multa verba. Unde et Anna ait: « Dominus judicat fines terræ, et dabit virtutem regi, et exaltabit cornu Christi sui (*I Reg. II, 10*). » Et Isaias ait: « Vineam factam dilectam in cornu, in loco uberi (*Isa. V, 1*); » quoniam Dei Filio unigenito floret Ecclesia, tenens unicum Dei Verbum, in quo est virtutis atque sapientiæ plenitudo, cujus ubertate seges fidei pullulavit. Quod Verbum sequuntur sancti.

56. « Decem millia, » inquit, « Ephræm, et millia Manasses (*Deut. XXXIII, 17*), » id est, et Judæorum et gentium dominetur, et ex utroque populo acquirat sibi Ecclesiæ plenitudinem. Ideoque dexteram suam super Ephræm posuit sanctus Jacob, eo quod legamus dicentem illam in Canticis canticorum: « Frater meus candidus et rubeus. electus ex decem millibus (*Cant. V, 10*). » Denique etiam David juvenulæ (32) Mariæ auctorem, ex cujus successione Christus est natus per Virginis partum, in decem millibus prædicabant: Saul autem in millibus, cum reverentiæ gratia circa regem magis præponderare debuissent. Qui ergo cornu Christi exaltaverit, confessus ejus gloriam ipse quoque accipiet cornua. Unde etiam sancti unicorni dicti sunt in psalmi versiculo: « Et dilectus tanquam filius unicornuorum (*Psal. XXVIII, 6*). » Etenim sicut animal hujusmodi, cum ei oriuntur cornua, processum significat plenioris ætatis: ita cum e capite quodam nostræ animæ cornua pullulare cœperint, processum videntur perfectioris significare D virtutis, et tandiu crescunt, quandiu compleantur. Hoc cornu Dominus Jesus comminuit gentes, ut

(31) Qui varias auctorum de monocerote opiniones cognoscere voluerit, adeat Conr. Gesner. *lib. I Hist. animalium*, pag. 781, et Ulyssem Aldrovandum, *de Quadrup. bisulcis*, lib. I, cap. 33, *de Rhinocerote*, pag. 878 et 888.

(32) *Juvenulæ*, id est, illæ mulieres quæ choros ducentes David ex bello post occisum Goliath revertenti occurrerunt, ut habetur *I Reg. XVIII, 6 et 7*.

(33) Sic edit. Rom. et quatuor mss. At edit. vet. et alii mss. melioris notæ, qui eo disputante, sicut legatus Pauli proconsulis, et Publius princeps, etc. Quæ tamen lectio si vera esset, sanctum doc-

superstitionem obtereret, salutem redderet, sicut ipse ait: « Percutiam, et sanabo (*Deut. XXXIII, 39*). » Ideoque tanquam imitator tauri hujus Propheta dicit: « In te inimicos nostros ventilabimus cornu (*Psal. XLIII, 6*), » id est, altitudinem omnem elevantem se adversus Dei scientiam destruentes. Et ideo juxta 530 Legem munda animalia cornua habent (*Deut. XIV, 4 et 5*): Lex enim spiritalis est. Qui enim possunt sæculi hujus illecebras verbo Dei et virtutis observantia propulsare, cornibus velut quibusdam capitis sui armis videntur esse muniti. Meritoque et tuba cornea (*Psal. XCVII, 6*) dicitur virtus sermonis mirabilis, quæ bonos Christi milites accendit ad prælium, ut de hoste diabolo manubias reportemus. In acie igitur sumus, et plurimos ex nobis videmus in adversarii castris esse captivos: hi nobis iugo gravissimo servitutis exuendi sunt.

CAPUT XII.

De benedictione Benjamin, qua mystice Pauli adversus Ecclesiam persecutio, nec non ejusdem conversio atque prædicatio significantur.

57. Plurimos lupos habet diabolus, quos ad Christi oves dirigit; et ideo intelligibilis Joseph, ut oves servaret suas, ipsum inimicam venientem ad diripiendas oves rapuit lupum Paulum, faciens ex persecutore doctorem. De quo dicit Jacob, sicut scriptum est: « Benjamin lupus rapax, mane comedet adhuc, et ad vesperam dividet escam principibus (*Gen. XLIX, 27*). » Lupus erat cum dispergeret et devoraret oves Ecclesiæ. Sed qui lupus venerat, pastor est factus. Lupus erat cum Saulus erat, quando intrabat in domos, et viros ac mulieres trahebat in carcerem. Lupus erat quando spirans minas et homicidia in discipulos Domini, petebat epistolas a principibus sacerdotum, ut invaderet servos Christi. Quem tanquam lupum nocturnis tenebris oberrantem effusa Jesus luce cæcavit. Ideo Rachel cum pareret Benjamin, vocavit nomen ejus « Filius doloris mei (*Gen. XXXV, 18*), » futurum prophetans ex ea tribu Paulum, qui affligeret filios Ecclesiæ persecutionis suæ tempore, et gravi matrem dolore vexaret. Sed tamen idem postea principibus escam posteriore divisit tempore, evangelizans gentibus Dei verbum, et plurimos ad fidem provocans; quo disputante, sicut legimus, Paulus proconsul, et Publius princeps (33), Domini gratiam receperunt (*Act. XXIII, 12; XXVIII, 8*).

torem exemplari a Bibliis et versionibus omnibus quæ nunc habentur, discrepante usum esse oporteret. Nam ubique non Pauli proconsulis legatus, sed ipse Paulus proconsul narratur conversus ab Apostolo. Excipimus tamen versionem Arabicam. In hac siquidem aperte duæ personæ ex Sergio Paulo constituuntur, ubi secundum Latinam ejus interpretationem ita legimus: *Qui (nempe Elimas magus) erat apud Sergium tribunum cum Paulo, viro prudente*. Quod sane lectioni priscarum editionum favere potest, si dicamus Sergium illum ex versione Arabica tribunum ab Ambrosio legatum Pauli proconsulis dictum fuisse.

58. Pulchre autem etiam Moyses cum benediceret Benjamin tribum dixit : « Dilectus a Domino habitabit fidens, et Deus obumbrabit super eum omnibus diebus, et inter humeros requiescet dilectus a Domino (*Deut. xxxiii, 12*), » qui etiam vas electionis est factus. Neque enim aliter nisi Domini est miseratione et amore conversus. Unde et ipse nihil merito tribuens suo, sed totum deferens Christo, ait : « Ego enim sum minimus apostolorum qui non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. Gratia autem Dei sum id quod sum, et gratia ejus egena in me non fuit (*I Cor. xv, 9, 10*). » Habitabit fidens in domo quam ante vastabat, habitabit in tabernaculis Christi, qui ante sicut lupus errabat

A in silvis. **531** Et Deus obumbravit super eum, quando visus est ei Christus. Qui licet apertis oculis videret nihil, tamen Christum videbat. Et merito videbat presentem, quem etiam audiebat loquentem. Non cæcitatibus est obumbratio ista, sed gratiæ. Denique Mariæ dicitur : « Spiritus sanctus superverniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi (*Luc. 1, 35*). »

59. « Et inter humeros requiescet, » hoc est, inter bonos actus et opera pretiosa. Nam et supra habes quod Issachar supposuit humerum suum ad laborandum, et factus est vir agricola. Quem Paulus imitatus, posuit fidei novella plantaria, ideoque quasi bonus agricola dixit : « Ego plantavi, Apollo rigavit (*I Cor. iii, 6*). »

IN LIBRUM DE ELIA ET JEJUNIO ADMONITIO,

Ubi nonnulla de jejunio Quadragesimali Mediolanensis Ecclesiæ, ac de conviviis super sepulcra martyrum celebratis inseruntur.

Legenti hunc librum haud difficile fuerit tres in eo partes animadvertere. In prima, eaque præcipua, de jejunio agitur, et potissimum de Quadragesimali quod festa paschalia antecedit. Primo itaque illud Ambrosius asserit (cap. 1) quamdam esse pugnam, cujus beneficio victoriam crucis, et Dominicæ resurrectionis tropæum reportamus; in hoc autem prælio ipsum Dominum, ut nobis traderet pugnandi artem, et vincendi gratiam impertiret, præcurrere voluisse. Postea quanta jejunii virtus sit, brevi dinumeratione prodigiorum quæ ipsius ope ab Elia patrata memorantur, aperit (cap. 2 et 3). Verumtamen cum jam multos libros *de Elia gestis* scripsisset, pluribus de illo se disputaturum negat (cap. 3, num. 5), contentus nobis suasisse ut eundem in sacro quadraginta dierum jejunio imitemur.

Sic quasi præfatus de jejunio propius ad argumentum suum accedit. Ostendit (cap. 4) eandem esse jejunii ac mundi antiquitatem : legem abstinentiæ ante cæteras a Deo latam, qua violata Adamus nuditatem cognoverit suam : declarat (cap. 5) Noachi exemplo ignotum ad id temporis fuisse vini usum : Abraham in convivio suo angelis ipsique adeo mundi totius Domino vinum non ministrasse : Moysen denique populo solam aquam per miraculum suppeditasse in deserto. Ad hæc nobis eundem illum Moysen, Elisæum, Danielelem, aliosque præstantissimos viros qui propter jejunium celebrati sunt, proponit (cap. 6 et 7). Hinc venitur (cap. 8, 9 et seq.) ad jejunii utilitates, eisque magno numero recensitis intemperantiæ ac luxus incommoda, turbæ, dispendia opponuntur. Neque vero illud prætermittitur (cap. 10, num. 34 et seq.), jejunii opera nos ad mysticæ mensæ, hoc est, Eucharistiæ societatem admitti. Hæc sanctus antistes præcipiendo qua ratione nos jejunare oporteat concludit (cap. 10).

Secunda parte Ambrosius in sui temporis intemperantissima convivia invehitur. Describit (cap. 12) primo *vulgarium et vilissimorum hominum* computationes atque ebrietates. Deinde ad epulas *potentium et fortissimorum adolescentium* transit (cap. 13 et seq.). Et quo eorum temulentiam magis odiosam reddat, expressas ac velut spirantes ipsorum imagines ob oculos ponit. Perstringit (cap. 17, num. 64) etiam modos quosdam bibendi adeo stupendos, ut nisi illis nostræ ætatis ganeones insania sua fidem facerent, ferme viderentur incredibiles. Postremo feminarum quoque objurgat (cap. 18, num. 66) vinolentiam, qua illæ percitæ Baccharum instar per urbis compita discurrebant, eaque perpetrabant, quæ non ipsis magis, quam spectatoribus essent, pernicioosa.

In tertia parte opportunitatem verborum Isaïæ, quæ in ecclesia eodem die lecta fuerant, arripiens docet (cap. 19) hanc mensæ licentiam vitiorum omnium, et ipsius quoque avaritiæ qua per fas et nefas sumptus luxuriæ corraduntur, seminarium ac matrem esse. Attamen ex sequentibus Isaïæ verbis probat (cap. 20) clementissimum juxta ac peritissimum medicum esse Deum, qui salutem ad opem suam per fugientibus restituet. Et quo vehementius ad id impellat auditores, extremum judicium, cujus mentionem in prophetica lectione audierant, illis in memoriam revocat (cap. 21, num. 77).